

TITULO SUPERIOR EN CONSERVACIÓN E RESTAURACIÓN DE BENS CULTURAIS

Escola Superior de Conservación e Restauración de BBCC de Galicia

Historia dos bens arqueolóxicos III

Departamento: Historia, valoración e clasificación dos bens culturais

Obrigatoria da especialidade	Curso: 4º arqueoloxía	1º Cuadrimestre	4 ECTS
------------------------------	-----------------------	-----------------	--------

Teórica

Profesor: Álvaro R. Arizaga Castro

arizaga@edu.xunta.gal

Horario: 3 horas semanais

DESCRIPCIÓN DA MATERIA

Historia dos bens culturais arqueolóxicos da antigüidade e da época postclásica, dende o punto de vista das súas características tipolóxicas, formais, técnicas e culturais. Metodoloxía de análise para á interpretación do ben cultural dende un enfoque teórico-práctico. Coñecemento dos principais repertorios. Pautas para a elaboración de informes histórico-artísticos dos bens arqueolóxicos.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS

T1	Organizar e planificar o traballo de forma eficiente e motivadora.
T2	Recoller información significativa, analizala, sintetizala e xestionala adecuadamente.
T3	Solucionar problemas e tomar decisións que respondan aos obxectivos do traballo que se realiza.
T4	Utilizar eficientemente as tecnoloxías da información e a comunicación.
T8	Desenvolver razoada e criticamente ideas e argumentos
T9	Integrarse adecuadamente en equipos multidisciplinares e en contextos culturais diversos
T11	Desenvolver na práctica laboral unha ética profesional baseada na apreciación e sensibilidade estética, medioambiental e cara a diversidade.
T14	Dominar a metodoloxía de investigación na xeración de proxectos, ideas e solucións viables.
T17	Contribuír coa súa actividade profesional á sensibilización social da importancia do patrimonio cultural, a súa incidencia nos diferentes ámbitos e a súa capacidade de xerar valores significativos.

COMPETENCIAS XERAIS DA TITULACIÓN

X1	Contextualizar o ben cultural, entendendo o seu significado como testemuña documental para o seu respecto e transmisión.
X2	Coñecer e identificar a composición material do ben cultural e os procedementos e técnicas empregados na súa elaboración.
X10	Coñecer a evolución histórica do concepto de ben cultural e dos criterios de conservación-restauración, e as principais institucións competentes na conservación do patrimonio.
X11	Acadar a capacidade de colaborar e traballar en equipo con outros profesionais, establecendo os mecanismos axeitados de comprensión e diálogo interdisciplinario.
X19	Coñecer e aplicar os recursos de investigación: metodoloxía científica, fontes documentais e historiográficas, análise, interpretación e síntese de resultados.

X20	Ter a capacidade para obter, presentar e difundir información sobre os bens culturais e a metodoloxía dos procesos de conservación e restauración.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA ESPECIALIDADE DE ARQUEOLOXÍA	
EA5	Establecer un diálogo interdisciplinario con outros profesionais relacionados co ámbito do patrimonio cultural, especialmente no concernente ao patrimonio arqueolóxico.
EA7	Investigar o patrimonio cultural arqueolóxico, tanto no referido á evolución, constitución e causas de deterioro dos devanditos bens culturais, como no referido á metodoloxía de traballo da conservación e restauración de obras arqueolóxicas.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA MATERIA	
Estudar os bens culturais arqueolóxicos da antigüidade e da época postclásica dende tódolos puntos de vista: función, evolución, tipoloxía, etc.	
Coñecer a teoría, historiografía e metodoloxía da arqueoloxía postclásica, con especial fincapé na arqueoloxía medieval, industrial e da arquitectura.	
Coñecer dunha maneira preliminar disciplinas afíns como a epigrafía e a numismática.	
Comprender criticamente a ciencia da arqueoloxía no mundo contemporáneo, especialmente na súa relación coa sociedade, na súa práctica laboral, etc.	
Complementar os coñecementos sobre arqueoloxía recibidos en materias anteriores, especialmente no que se refire á aplicación práctica dos coñecementos, á súa utilidade no mundo profesional e á capacidade investigadora do alumnado.	

UNIDADES DIDÁCTICAS		
Unidade	Subtemas	% no total da materia
1. A protohistoria: o final da idade do bronce e a idade do ferro.	1.1. Bronce final. Bronce atlántico, bronce nórdico, bronce na Europa central. Os debates sobre a transición á idade do ferro. 1.2. A idade do ferro na península ibérica. Fenicios e tartésicos. Iberia, Celtiberia, Gallaecia e outras comunidades.	35%
2. Arqueoloxía clásica do mundo romano.	2.1. Introducción á arqueoloxía clásica. 2.2. A cerámica prerromana e romana. 2.3. A construción romana. 2.4. Nocións básicas de epigrafía e numismática.	40%
3. Arqueoloxía medieval.	3.1. Novas e vellas tendencias en arqueoloxía medieval. 3.2. As dificultades da arqueoloxía tardoantiga / altomedieval. 3.3. Cerámica medieval. 3.4. Arqueoloxía da fortificación medieval.	20%

4. Outras tendencias na arqueoloxía contemporánea.	4.1. Aproximación á teoría e historiografía arqueolóxicas. 4.2. Arqueoloxía da paisaxe, arqueoloxía da arquitectura, arqueoloxía industrial...	5%
A porcentaxe de reparto das unidades didácticas no total da materia é aproximada.		

PLANIFICACIÓN DOCENTE			
Metodoloxías	Horas aula	Horas fóra	Total
Sesión maxistral: exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, aportando bases teóricas e/ou directrices de traballo.	44		44
Traballo de estudo e preparación de avaliacións.		26	26
Estudo, documentación e redacción de traballos (lecturas, recensións, traballo final, etc.). Visitas de estudos.	10	20	30
Total	54	46	100
A planificación docente por horas é aproximada. Por exemplo, o número de horas de presentacións dependerá do número de alumnos/as que opten polo sistema de avaliación continua.			

METODOLOXÍA DOCENTE	
Metodoloxía	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor das bases teóricas da materia, sobre as que construír o traballo autónomo, utilizando as presentacións orais e outras ferramentas: presentacións vistas na aula (moodle), literatura científica e titorías didácticas. Poderán ser acompañadas de talleres de arqueoloxía experimental, debates, saídas de campo e outras actividades.
Traballos titorizados	Realización de tres traballos individuais sobre patrimonio arqueolóxico, de tema escollido polo alumnado coa orientación e ferramentas proporcionadas polo profesor. Dous dos traballos deberán ser entregados en formato escrito, mentres o terceiro deberá ser presentado oralmente. O alumnado terá liberdade para escoller cal deles será entregado en cada formato. O primeiro traballo poderá consistir nun breve estudo histórico-arqueolóxico que sirva de preparación previa para o TFE. O segundo traballo poderá consistir nunha recensión de artigos científicos, proporcionados polo profesorado. O alumnado deberá escoller o tema, época ou debate de contexto. O terceiro traballo poderá consistir nun traballo cooperativo cos talleres de restauración, para incrementar a calidade dos informes nos apartados histórico-arqueolóxicas e tipolóxicas.

	<p>Unha posibilidade alternativa, que poderá substituír a calquera das anteriores é a realización dun traballo de difusión arqueolóxica en plataformas en rede.</p> <p>As directrices e metodoloxía dos traballos serán indicados con máis detalle ó alumno a través de moodle, nas sesións presenciais ou nas titorías docentes.</p>
Presentación / exposición	Exposición oral por parte do alumnado do traballo titorizado.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

Método	Criterios	% avaliación
Proba final escrita. A realizar en datas próximas ó final do cuadrimestre.	Superación dos exercicios propostos.	50%
Traballo titorizado 1	Comprensión e resolución da tarefa proposta. Capacidade de síntese e claridade expositiva. Rigor metodolóxico, corrección formal, entrega dentro do prazo establecido.	15%
Traballo titorizado 2	Comprensión e resolución da tarefa proposta. Capacidade de síntese e claridade expositiva. Rigor metodolóxico, corrección formal, entrega dentro do prazo establecido.	15%
Traballo titorizado 3	Comprensión e resolución da tarefa proposta. Capacidade de síntese e claridade expositiva. Rigor metodolóxico, corrección formal, entrega dentro do prazo establecido.	15%
Asistencia e outros	Participación, asistencia e achega diaria.	5%
Total		100 %

OUTROS COMENTARIOS A AVALIACIÓN E MEDIDAS DE RECUPERACIÓN

- Por imperativo legal, a asistencia é obrigatoria no sistema normal de avaliación (avaliación continua). Tamén por imperativo legal, sexa cal sexa a asistencia, o alumnado sempre ten dereito a un sistema de avaliación mediante exame final ordinario (e extraordinario, en última instancia).
- Na avaliación continua, avaliarase de forma positiva o progreso do proceso de aprendizaxe. A cualificación da materia resultará da suma das cualificacións acadadas nas diferentes probas e exercicios, pero terase en conta a mellora experimentada ó longo do curso. Este factor non poderá ser tido en conta noutros tipos de sistemas de avaliación (ordinaria / extraordinaria).
- O alumno perderá o dereito á avaliación continua se supera o número máximo de faltas sen xustificar (25%= 14 horas de clase).
- A perda do dereito a avaliación continua supón a realización dunha proba escrita en convocatoria ordinaria da que resultará a cualificación total acadada na materia.
- En convocatoria extraordinaria avaliarase mediante a realización dunha proba escrita da que resultará a cualificación total acadada na materia.

PROCEDIMENTO ADICIONAL PARA A CONVOCATORIA ORDINARIA

Propónse un procedemento de avaliación adicional, exclusiva para a convocatoria ordinaria pero non para a extraordinaria, para o alumnado que non poida asistir ás sesións presenciais pero que sexa capaz de demostrar unhas competencias excepcionais no campo de estudo da materia. É dicir, é un procedemento especialmente adaptado para o alumnado que estea a realizar o “plan de adaptación” para a mesma especialidade (é dicir, alumnado que teña cursado os estudos equivalentes a diplomatura en conservación e restauración de arqueoloxía). Porén, todo o alumnado podería acollerse a este procedemento adicional se así o considera. Nestes casos, a valoración dos diferentes elementos de avaliación será a seguinte: presentación oral do traballo (35%), presentación escrita do traballo (35%), proba final escrita (30%). Para estas presentacións orais e escritas o alumnado deberá presentar resultados prácticos derivados de actividades arqueolóxicas coñecidas de primeira man, ou traballos que constitúan realmente unha aportación científica ó coñecemento da materia. Por exemplo, súxírese que o alumnado do plan de adaptación empregue as súas actividades profesionais e/ou de investigación relacionadas co ámbito da conservación arqueolóxica, de maneira que poidan compartir a súa experiencia co alumnado habitual. Esta metodoloxía de avaliación adicional é, por tanto, moito máis esixente no tipo e calidade dos traballos que a convocatoria de avaliación continua e, por iso, non é en absoluto recomendable para alumnado que non teña experiencia laboral ou científica prolongada en actividades arqueolóxicas.

ATENCIÓN PERSONALIZADA

Ofreceráse atención personalizada ao alumnado durante todo o curso. As titorías docentes desenvolveranse no horario específico establecido para esta finalidade.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA

BRONCE FINAL, IDADE DO FERRO E ARQUEOLOXÍA CLÁSICA

- Ruiz-Gálvez Priego, M. 1998. *La Europa atlántica en la edad del bronce. Un viaje a las raíces de la Europa occidental*. Barcelona, Crítica.
- Aubet, M. A. 2009. *Tiro y las colonias fenicias de Occidente*. Bellaterra, Barcelona (3ª ed. actualizada e ampliada).
- González García, F. J. 2007. *Los pueblos de la Galicia céltica*. Madrid, Akal.
- Guiral, C. Zarzalejos, M. e San Nicolás, M. P. *Arqueología II. Arqueología de Roma*. Madrid, UNED.
- Adam, J.-P. 1996. *La construcción romana: materiales y técnicas*. León, Editorial de los Oficios.

ARQUEOLOXÍA MEDIEVAL

- Quirós Castillo, J. A. e Bengoetxea Rementería, B. 2010. *Arqueología (III): (arqueología medieval y posmedieval)*. Madrid, UNED.
- Barceló, M. et al. 1988. *Arqueología medieval. En las afueras del “medievalismo”*. Barcelona, Crítica.
- Izquierdo Benito, R. 2008. *La cultura material en la Edad Media. Perspectiva desde la arqueología*. Granada, Universidad.
- Izquierdo Benito, R. *La Arqueología medieval en España: antecedentes y estado actual*. Disponível na rede en http://www.ujaen.es/revista/arqytm/PDF/R1/R1_10_IzBenito.pdf

OUTRAS TENDENCIAS

- Mañana Borrazás, P. et alii. 2002. *Arqueotectura 1: bases teóricometodológicas para una arqueología de la arquitectura*. Santiago, LPPP-USC. Disponible na rede en <http://digital.csic.es/bitstream/10261/6027/1/TAPA25.pdf>
- Serrano Pozuelo, R. M. 2012-2013. “Arqueología de la arquitectura. Nacimiento y desarrollo en España”, *Arqueoweb. Revista sobre arqueología en internet*, 14: 119-148. Disponible en rede en <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/arqueoweb/pdf/14/Serrano119-148.pdf>
- “Plan Nacional de Patrimonio Industrial. Marzo de 2011”. Disponible en rede en http://ipce.mcu.es/pdfs/PN_PATRIMONIO_INDUSTRIAL.pdf
- VV. AA. 2016. *Atlas arqueolóxico da paisaxe galega*. Vigo, Xerais.